

ТНПУ, серед яких проект колективу географічного факультету «Тернопільські товри – перший геопарк і туристична дестинація краю».

Сьогодні представники кафедри геоєкології та методики навчання екологічних дисциплін ТНПУ ім. В. Гнатюка активно долучаються до природоохоронних ініціатив, організовують різноманітні екологічні акції просвітницького та практично спрямування. Кафедра займає передові позиції у рейтинговому оцінюванні університету за громадською роботою, практично кожен викладач і студент є членом якоїсь громадської організації. В університеті створюються усі умови для творчої реалізації, громадянського розвитку та постійного вдосконалення кожної індивідуальної особистості. А перспектива вирішення усіх регіональних та локальних екологічних проблем лише активізують громадську діяльність кафедри.

Перелік використаних джерел:

1. Каплун І.Г. Значення акції «Майбутнє лісу у твоїх руках» для екологічного просвітництва та виховання // Матеріали звітної конференції викладачів, аспірантів магістрантів, студентів кафедри геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін та НДЛ «Моделювання еколого-географічних систем». – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2018. – С. 56-64.

2. Царик Л.П., Філь О.Г. Громадський проект «Шкільний дендрарій» на теренах загальноосвітніх закладів м. Тернополя // Соціально-екологічна роль заповідних дендропарків України. Збірка наукових статей. Полтава: Дивосвіт, 2015. – С.140-142.

3. Царик Л.П. Науково-освітня роль кафедри геоєкології ТНПУ у реалізації природо-охоронних концепцій початку ХХІ ст.. в Україні. Наукові записки ТНПУ. Серія: географія. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2015, №2 – С. 4-9.

РОЗВИТОК КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ ШЛЯХОМ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Вітенко І.М.

vitek_@i.ua

*Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Тернопіль, Україна*

The conceptual problems of school curricula of natural sciences, in relation to the problem of preservation of green zones of the city are determined. The role of youth in realization of ecological-lore projects «Your native land». The prospects of attracting pupils, students, public organizations to environmental protection actions are outlined.

Key words: *pupils, students, your native land.*

«Дитина від своєї природи—допитливий дослідник, відкривач світу... Слід дитину спонукати до самостійної пізнавальної діяльності, формуючи з малих літ допитливість, прагнення до навчання, яке має бути радісною працею».Зміст слів відомого українського педагога Василя Сухомлинського розкривається сьогодні у державних стандартах Концепції Нової української школи.

Принципи НУШ, «Радість пізнання» та«Розвиток особистості» стали основою освітнього процесу для успішної дослідницької та проектної діяльності,розвитку самостійного та незалежного мислення учнів за підтримки вчителя. За словами заступника Міністра освіти і науки України Павла Хобзея: «Роль вчителя змінюється: якщо раніше він був єдиним джерелом інформації, то зараз повинен організувати навчальний процес так, щоб діти самостійно пізнавали світ. Він, як і раніше, залишається лідером освітнього процесу, але стає невидимим організатором. Учитель повинен зробити все так,що бучні

самі дійшли висновків. Саме тоді вони зрозуміють найвищу суть знань...». Таким чином розвиваються критичне мислення, креативність, ініціативність, дослідницькі навички, відповідальність, медіаграмотність та вміння спілкуватися.

Засобами інтеграції ключових і загально предметних компетентностей, навчальних предметів та предметних циклів є наскрізні лінії, які необхідно враховувати при формуванні шкільного середовища. Одна з них – «Екологічна безпека та сталий розвиток» – це формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості. Найефективнішим результатом реалізації цієї компетентності є використання дослідницької та експериментальної діяльності в освітньому процесі.

Дослідницька діяльність – вид навчально-пізнавальної роботи творчого характеру, який націлений на пошук, вивчення й пояснення фактів та явищ дійсності з метою набуття й систематизації суб'єктивно нових знань про них. Дослідницька діяльність є вищою формою самоосвітньої діяльності учня.

Формування дослідницьких умінь учнів здійснюється у три етапи:

- перший етап – підготовчий (5-6 кл.), де у формуються основні навчальні вміння;
- другий етап – розвиток дослідницьких умінь (7-8 кл.);
- третій етап – самостійна дослідницька діяльність школярів (9-11 кл.).

Дослідницька діяльність передбачає такі функції:

- забезпечення творчого шляху засвоєння знань;
- розвиток інтелектуально-пізнавальних мотивів навчання;
- формування початкового рівня опанування методами дослідницької роботи.

Принципи дослідницької діяльності:

- дослідницька діяльність учнів є наближеною до науково-дослідницької роботи, є її початком та найчастіше має продовження у подальшій науковій діяльності;

- зміст дослідження обов'язково повинен поєднуватися з навчальною метою, загальними потребами суспільства та питаннями сьогодення;

- наукове дослідження – безперервний процес, його не можна виконати за кільк аднів;

Науково-дослідна робота учасників освітнього процесу базується на аспектах діючих навчальних програм.

Робота над науково-дослідницькими проектами має на меті подальший розвиток творчої і пізнавальної активності учня, діяльність якого направлена на закріплення та розширення теоретичних знань, поглиблене вивчення вибраної теми.

Наприклад, орієнтовними напрямками пошукової і дослідницької діяльності обласного еколого-краєзнавчого проекту «Твій рідний край» є:

- виявлення цінних для природозаповідання об'єктів і територій, їх опис та паспортизація (геологічні відслонення, останці, печери, гроти, кастові лійки; джерела, витoki річок, водоспади, карстові озера, водоболотні угіддя; вікові та екзотичні дерева, групи дерев, місця зростання рідкісних і зникаючих видів рослин, місця поширення та відтворення видів тварин, птахів, плазунів, комах тощо; унікальні ландшафти токтр, річкових долин, горбогірних територій, боліт);

- пошукова та природоохоронна робота на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду області;

- вивчення стану малих річок, ставків і водосховищ, наявності водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, впорядкованості джерел, виходів підземних вод, наявності антропогенних джерел забруднення водойм;

- проведення спостережень за рідкісними і зникаючими видами рослин і тварин, створення кадастру рослинного і тваринного світу своєї місцевості;

- виявлення джерел антропогенної забрудненості і деградації лісових, лучних, водно-болотних, степових, наскельно-степових ландшафтів;

- дослідження екологічного стану природних компонентів та екологічної ситуації населених пунктів, їх впливу на стан здоров'я населення тощо;

- участь у природоохоронних акціях з благоустрою територій, висадки дерев, дослідження якості продуктів харчування;

- дослідження наслідків надзвичайних ситуацій, екологічних лих, глобальних і регіональних кліматичних змін [1].

Еколого-краєзнавчий проект «Твій рідний край» спрямований на реалізацію наскрізних змістових ліній, передбачених стандартом НУШ: формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості; становлення учня, який здатний вести здоровий спосіб життя і формувати навколо себе безпечне життєве середовище. Еколого-краєзнавчий проект реалізує такі компетентності:

□ Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, що передбачають формування допитливості, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї, самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів, пізнавати себе та навколишній світ шляхом спостереження та дослідження.

□ Інноваційність, що передбачає відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, школа, громада тощо), формування знань, умінь, ставлень, що є основою компетентнісного підходу, забезпечують подальшу здатність успішно навчатися, провадити професійну діяльність, відчувати себе частиною спільноти і брати участь у справах громади.

□ Екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства.

□ Інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування основ цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях.

□ Навчання впродовж життя, що передбачає опанування умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання, організацію власного навчального середовища, отримання нової інформації з метою застосування її для оцінювання навчальних потреб, визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення, навчання працювати самостійно і в групі.

Так, за результатами підсумкового етапу обласного еколого-краєзнавчого проекту «Твій рідний край» у 2018 році перемогу отримав проект «Ліхеноіндикаційна оцінка якості атмосферного повітря рекреаційних зон Шумського району», на якому працювала учениця 10 класу Шумського ліцею Янчишин Марія (науковий керівник Л. Ю. Калущ).

У роботі предметом дослідження є біоіндикаційні методи визначення екологічного стану повітря, зокрема, метод ліхеноіндикації, практичні можливості застосування даного методу для оцінки рівня кислотного забруднення повітря в сільських населених пунктах без спеціальних дорогих лабораторних хімічних аналізів.

Особливу увагу журі привернули також проекти:

- «Стежками рідного краю» проект Чулика Дениса, учня 9 класу «Оріховецького ЗНЗ І-ІІІ ст. – ДНЗ» Підволочиського району (науковий керівник О.М. Тимочко);

- «Джерела чистої води», проект Мазур Ніни учениці 9 класу Угринівської ЗОШ І-ІІ ступенів Підгаєцького району (науковий керівник О.В. Георгіца);

- «Вплив людського фактора на екосистему заповідної території с. Котюжини Збарзького району» Чемерис Софії учениці 9 класу Котюжинської ЗОШ І-ІІ ступенів Збарзького району (керівник проекту Трачук О.К.);

- «Енергетична верба як вид дешевого і корисного екологічного палива», проект Левицької Лілії, учениці Іванівської ЗОШ І-ІІІ ступенів Тербовлянського району (керівник проекту Г. М. Коханська).

Результати такої спільної науково-пошукової роботи педагогів та учнівської громадськості концентруються навколо вирішення актуальних національних проблем збереження еколого-ландшафтного та еколого-географічного різноманіття своєї місцевості. Проект готує агентів змін для своїх громад, і держави, зокрема, а в подальшому і екологічно сталого суспільства, яке житиме в гармонії з природою.

Перелік використаних джерел:

1. Царик Л.П., Вітенко І.М., Янковська Л.В. Еколого-краєзнавчий проект «Твій рідний край»: роль і значення у формуванні екологічної свідомості школярів / Л.П.Царик, І.М.Вітенко, Л.В.Янковська. – Тернопіль: ТНПУ, 2018. – 52 с.

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ЩОДО ПЕРІОДИЗАЦІЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ

Чубрей О.С.

zarivnal@ukr.net

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича м. Чернівці, Україна

The papers examines scientific views on the periodization of the formation and development of the professional training of future teachers of geography. Authors proposes own periodization, which covers five stages: the formation of future teachers of geography as a system; the restoration of the system of training future teachers of geography in the postwar years and its reformation; development of university system geographic education and the selection of applied geography; launching of the system of vocational training of future teachers of geography in the conditions of Ukraine's independence; the accession of Ukraine to the Bologna process and introduction of a credit-module educational system

Key words: *scientific views, periodization, stages, professional training, future teachers of geography*

Вивчення якісних зрушень і реформ географічної освіти викликає інтерес не тільки з точки зору змін у методичній науці, технологіях навчання, але і тим, у яких історичних і культурних умовах вони відбувалися, наступністю в освітньому процесі і на окремих його етапах.

В дослідженні розкрито наукові погляди та запропоновано власну періодизацію становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх вчителів географії.

Проблема становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх вчителів географії стала предметом досліджень багатьох українських науковців, серед яких О. Браславська [1], О. Горбатюк [2], Л. Мельничук [3], Я. Олійник [4], О. Тімець [5], І. Шоробура [6] та ін.

Інтенсивність наукових розвідок зазначеної проблематики свідчить про її важливість для системи освіти України. Проте доцільно відмітити, що спостерігаються певні відмінності у наукових поглядах щодо її періодизації. Зокрема, нами визначено, що науковці виділяють три або чотири періоди (етапи) становлення та розвитку досліджуваного феномену, що співвідносяться із критичними змінами у розвитку державного устрою і суспільного життя.

Так, у праці О. Горбатюк виокремлено **три етапи** становлення та розвитку системи вищої педагогічної освіти в Україні: 1) 1917-1919 рр. – становлення системи підготовки педагогічних кадрів у перехідний період; 2) 1920-1928 рр. – розвиток української вищої педагогічної школи в період масштабного реформування освіти; 3) 1929-1933 – перехід до нового змісту, форм та методів виховання педагога у вищих педагогічних закладах [2].